Yrittäjyys, EU ja kansainvälinen kauppa
Paavali Kukkonen

23.10.2023

Eduskunnan ulkoasiainhallinnon asiantuntijakuuleminen vienninedistämisestä 24.10.2023

Hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp)

Elinkeinoelämän keskusliitto EK kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle aiheesta *vienninedistäminen* hallituksen esityksen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp) yhteydessä.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteita on Suomen vienninedistämisjärjestelmän kehittäminen. Yli 10 vuotta toiminut Team Finland kaipaa uudistamista, minkä tarpeen myös elinkeinoelämä on tunnistanut. Tarvitsemme uutta toimintaotetta, parempia yrityspalveluita, tehokasta ja tavoitteellista vienninedistämistä sekä toimintamallin kehittämistä.

Suomen viennin ja vientiyritysten määrän kasvu ei ole ollut riittävän ripeää. Yritysten kansainvälisen toimintaympäristön yllättävätkin muutokset, uhkaava markkinoiden polarisaatio ja kiristyvä suurvaltakilpailu vaikuttavat siihen, miten viennin ja investointien edistämistä on syytä jatkossa edistää.

Kehittämisen on lähdettävä asiakkaiden eli yritysten palveluiden saatavuuden ja laadun parantamisen näkökulmasta. Vienninedistämisen kokonaisuus Team Finland toimii hyvin, jos se aidosti johtaa viennin ja vientiyritysten määrän kasvuun.

Vienninedistämistyötä tekevät ja tukevat erityisesti työ- ja elinkeinoministeriö sekä ulkoministeriö, joiden yhteistyötä voidaan aina syventää ja kehittää – meillä ja maailmalla. Mikä ministeriö vastaa ensisijaisesti mistäkin toiminnasta riippuu siitä, miten palveluiden laatua ja tuloksellisuutta viennin ja investointien kasvun kannalta voidaan parhaiten edistää.

On selvää, että parempien tulosten saavuttaminen vaatii vienninedistämisen johtamisen ja ohjauksen selkeyttämistä. Tämä koskee niin toimintaa kohdemaissa kuin kotimaassa. Kehittämistyötä on tehtävä kiinteänä osana yrityspalveluiden kokonaisuutta eikä välimatka kotimaan ja ulkomaan toimintojen välillä saa kasvaa. Vaikka suurlähettilään ohjauskykyä kasvatettaisiin, on yhteys TEM-konserniin säilytettävä.

Elinkeinoelämän näkökulmasta on korostettava, että Suomen suuret haasteet linkittyvät toimintaympäristön voimakkaaseen muutokseen. Omien toimintamallien ja -rakenteiden vaatimat kehittämistoimet on arvioitava ja tehtävä, mutta kansallisesti on ensiarvoisen tärkeää, että energia suuntautuu täysipainoisesti siihen, miten teemme työtä ns. ulospäin kansainvälisille markkinoille.

Riittävät resurssit on turvattava ja niitä on käytettävä entistä tehokkaammin

Kilpailijamaihin verrattuna resurssimme ovat niukat. Siksi on panostettava siihen, miten saamme enemmän irti tuloksia nykyisestä Team Finland-kokonaisuudesta. Vienninedistämisen resurssit tulisi nostaa pitkäjännitteisellä työllä kilpailijamaiden tasolle. Olemme siitä kaukana, mutta suunnan on kuitenkin oltava oikea.

Näiltä osin hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 nostaa esiin huolia niin ulkoministeriön kuin työ- ja elinkeinoministeriön käytettävissä olevien määrärahojen osalta. Samalla vienninedistämiseen liittyvät uudistukset eivät saa johtaa siihen, että yrityksille tärkeä markkinatuntemus tai kaupallinen tai teollinen osaaminen heikkenisi ja tärkeää työtä tekevien henkilöiden määrä vähenisi.

Resurssiniukkuuden myötä markkinoita on kyettävä myös priorisoimaan ja palveluita fokusoimaan. On uskallettava päättää, missä maissa tarvitaan lähetystöjen tarjoamaa diplomatiaa, kohdemaan poliittisen ja taloudellisen kehityksen seurantaa; ja missä maassa Business Finlandin kaupallisten asiantuntijoiden palveluita yritysten arjen vientihaasteissa sekä missä maissa erityisesti molempia. Sama koskee vienninedistämismatkoja, joiden tavoitteena tulee olla aidosti viennin kasvattaminen kohdemaassa. Palveluita on suunnattava erityisesti kasvu- ja kansainvälistymiskykyisille ja -haluisille yrityksille vaikuttavuuden vahvistamiseksi.

Yritysten vientiä tukevien palveluiden laatu syntyy erityisesti kohdemaassa toimivien asiantuntijoiden maa- ja markkinaosaamisesta sekä paikallisista verkostoista. Merkittävä osa tätä työtä tekevistä asiantuntijoista on täten järkevää jatkossakin palkata suoraan kohdemaasta. Yritykset ovat jopa valmiita maksamaan lisäarvoa tuottavista alkuvaiheen kohdemarkkinaselvityksistä ja palveluista, kuten verrokkimaissa tapahtuu. Vienninedistäjien osaamista kansallisten vienti- ja kehitysrahoitusratkaisujemme tarjoajina tulee lisätä paikan päällä kohdemaissa.

Ulkoasiainhallinnon osalta on huomattava myös geopolitiikan seurannan ja tätä koskevan tiedontuotannon, sekä pakote- ja vientivalvonnan ja niitä koskevan viranomaisneuvonnan kasvaneet resurssitarpeet. Näihin liittyvä osaaminen ja vastuut sijoittuvat eri toimijoiden välisessä työnjaossa yksiselitteisesti UM:n toimenkuvaan.

Kumppanuutta elinkeinoelämän kanssa voidaan tiivistää ja syventää parhaan osaamisen ja sen vaatiman resurssoinnin varmistamiseksi meillä ja maailmalla. Ministeriö- ja virastomallin ohella osakeyhtiömallia on hyödynnettävä resurssien vahvistamisessa.

Yhteiset tavoitteet, selkeä johtaminen ja vastuut

Kaikilla Team Finland -toimijoilla ja kumppaneilla on oltava yhteinen käsitys toiminnan tavoitteista, johtamisesta ja vastuista. Kohdemaassa diplomaateista kaupallisiin asiantuntijoihin on oltava yhteiset Team Finland-tavoitteet ja käsitys, mitä kukin omalla osaamisellaan edistää. Toiminnan yhteistä tavoitteellisuutta, sen mittarointia ja seurantaa, sekä edelleen näiden palautumista toiminnan ohjaukseen on parannettava.

Team Finland-yritysasiakkuudet on aina hoidettava yhdessä, jolloin asiakkaalle Team Finland-palvelu näkyy yhtenä toimivana kokonaisuutena. Vuosittain maakohtainen Team Finland-suunnitelma luo jo nyt pohjan yhteistyölle, jonka toteuttamista suurlähettiläs ohjaa ja valvoo Team Finland-joukkueen maajohtajana. Hänen edellytyksiään ja velvoitteitaan tähän tehtävään on vahvistettava niin UM:n sisällä kuin suhteessa nykyiseen BF:n ulkomaan verkostoon, jotta yhteiset resurssit toimisivat parhaalla tavalla. Samalla on tunnistettava diplomaattien ja kaupallisten asiantuntijoiden toimenkuvan mahdolliset erot. Käynnissä olevan Ulkoasiainhallinnon uudistuksen onnistuminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta johtamisedellytykset näihin tehtäviin vahvistuvat.

Yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa on tiivistettävä Team Finland-toiminnan kaikilla tasoilla, jotta yksityiset ja julkiset kasvua ja vientiä vauhdittavat toimijat työskentelevät yhtenä joukkueena ja kaikki tarjolla olevat resurssit ovat käytössä. Vahvempi osallisuus luo vahvempaa sitoutumista ja tuo myös lisäresursseja yhteiseen työhön.

Kysyntään vastaava tarjonta rakennetaan kotimaassa

Vienninedistämisessä olennaista on aina hahmottaa paikallista markkinatarvetta ja kysyntää erilaisille kaupallisille ratkaisuille, joihin Suomesta on löydettävä nopeasti ja joustavasti oikeanlaista yritystarjontaa. Tämä edellyttää, että kohdemaan lisäksi kotimaasta löytyy riittävästi kaupallista ja teollista asiantuntemusta arjen vienninedistämistyön tueksi. Toimintakykyä on parannettava näiltä osin niin UM:n ja TEM:n välillä kuin TEM-konsernin sisällä.

Viennin tarjonta rakennetaan kotimaassa, ensisijaisesti Business Finlandin toimesta elinkeinoelämän kumppanuuksia hyödyntäen. Kokonaisuuteen kytkeytyvät myös muut TF-toimijat ja mm. alueelliset toimijat, kuten kuntien kehitysyhtiöt. Kotimaan ja ulkomaan palveluiden tulee toimia saumattomasti yhteen. Niiden välille ei saa muodostua hallinnollisia raja-aitoja tai jäykkyyksiä.

Maakunnasta maailmalle -palvelupolkua on selkiytettävä ja parannettava. Asiakkaiden ei pidä joutua juoksemaan ’luukulta toiselle’. Vienninedistämisen uudistamisen on kytkeydyttävä tässä kohtaa kiinteästi alueellisten yrityspalveluiden kehittämiseen. Yritykset arvostavat asiakaskohtaista palvelua yleisen "yhden luukun palvelun" sijasta.

Suurten ja pienempien yritysten tarpeet ovat usein erilaisia. Team Finland-työssä molempien tarpeisiin on vastattava. Vienninedistämispalveluissa on erityisesti huomioitava pk-yrityksiä, joiden omat resurssit ovat rajallisemmat. Viennin ja vientiyritysten määrä saadaan kasvuun, jos onnistumme toteuttamaan hallitusohjelman tavoitteen Mittelstand-yritysten määrän kaksinkertaistamisesta vuoteen 2030 mennessä.

Edellä mainittu tarkoittaa vienninedistämisen uudistamisen osalta käytännössä sitä, ettei se saa typistyä vain ulkomaan verkostoa koskevaksi hankkeeksi, vaan sen on ulotuttava huomattavasti laajemmalle ja sen tavoitteet on huomioitava myös

lukuisissa hallitusohjelman muissa hankkeissa mm. yrityspalveluja ja yritysrahoitusta koskevien kirjausten osalta.

Reaktiokyky kuntoon

Team Finland-verkoston kykyä vastata nopeasti uusiin tilanteisiin ja tarpeisiin on parannettava sekä luotava tälle ennalta määritellyt menettelytavat niin koordinaation kuin resurssien osalta. Globaali koronapandemia kaupparajoituksineen ja elvytyspaketteineen sekä Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa pakotteineen ja jälleenrakennussuunnitelmineen ovat esimerkkejä tilanteista, joissa kaivataan nopeaa reagointia ja riittäviä resursseja yritysten kansainvälisen liiketoiminnan tueksi.

Vienninedistämisen kokonaisuus on säilytettävä koko ajan täysin toimintakykyisenä, kun siihen kohdentuvia kehitystoimia suunnitellaan ja toimeenpannaan. Pitkittyvä epävarmuus heikentää nykyisten osaajien sitoutumista ja parhaiden osaajien poistuminen tärkeästä työstä on todellinen uhkatekijä.

Helsingissä 23. lokakuuta 2023

Petri Vuorio
johtaja

Paavali Kukkonen
johtava asiantuntija